

НАУКОВИЙ ДЕБЮТ

УДК 346.5 (=1:477):352.075(477.83/.86) “1908/1914”

ГОСПОДАРСЬКО-АДМІНІСТРАТИВНІ ПИТАННЯ
УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ НА СЕСІЯХ
ГАЛИЦЬКОГО КРАЙОВОГО СЕЙМУ (1908–1914 рр.)**Тарас ВОДОСЛАВСЬКИЙ***Державний вищий навчальний заклад**“Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”**кафедра історії України і методики викладання історії,**вул. Шевченка 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна**e-mail: vodoslavskiytaras1997@ukr.net**DOI: 10.15330/gal.34.234-246**ORCID: 0000-0001-5995-3832*

У статті висвітлено господарсько-адміністративні питання українців у діяльності послів Галицького крайового сейму в 1908–1914 рр., напередодні Першої світової війни. Автор поставив за мету визначити основні господарсько-адміністративні проблеми населення Галичини, з'ясувати кількість внесків, поданих послами-українцями, та їх результативність, розкрити загальну активність українського сеймового представництва та окремих політичних партій, найбільш активних депутатів і таких, що вели себе більш пасивно. Зокрема, у внесках представників української сеймової репрезентації порушувалися питання надання допомоги мешканцям для боротьби з наслідками природних лих, спорудження об'єктів інфраструктури, вирішення соціальних проблем, сприяння веденню сільського господарства, прийняття крайових законів у господарській сфері та внесення до них поправок, виділення нових адміністративних і судових одиниць у межах краю. Проблематика роботи дозволяє дослідити найбільш нагальні потреби повсякденного життя галицьких українців, з'ясувати, наскільки швидко та ефективно вони вирішувалися місцевою законодавчо-представницькою владою.

Ключові слова: *Галицький крайовий сейм, посол, депутат, українці, поляки, господарсько-адміністративні питання.*

Конституційні реформи монархії Габсбургів у 60-х рр. XIX ст. запроваджували центральний парламент у Відні та місцеві законодавчі органи влади – крайові сейми – в усіх автономних провінціях держави. Згідно виданого імператором Францом-Йосифом I 26 лютого 1861 р. конституційного закону – “лютневого патенту” – в Королівстві Галичини і Лодомерії з Великим князівством Краківським було створено Галицький крайовий сейм¹. Сеймові повноваження фактично зосереджувалися навколо кількох основних сфер життя населення краю: культурно-освітньої, господарсько-адміністративної, бюджетно-фінансової та ін. Дослідження діяльності українського сеймового представництва в маловивчених в історичній науці господарських і адміністративних питаннях сприятиме кращому розумінню реалій життя мешканців крайової автономії, їх соціальних потреб, способу життя, взаємовідносин з місцевою і центральною владою, певною мірою дозволяє відтворити повсякденну історію галицького суспільства початку XX ст.

Господарсько-адміністративна тематика в діяльності українського представництва Галицького сейму протягом 1908–1914 рр. практично не висвітлювалася в науковій літературі. Однак розгляд даних питань сеймом в інші часові проміжки, а також деякі юридичні аспекти сеймових повноважень у цій сфері, частково відображено у працях Олени Аркуші², Ігоря Чор-

¹ Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. Львів : Тріада плюс, 2010. С. 9–10.

² Аркуша О. Українське представництво в Галицькому сеймі (1889–1901) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Львів : НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 1996. С. 22–23.

новола³, Любомира Ілина⁴, Станіслава Гродзіцького (Stanisława Grodziskiego)⁵ та деяких ін., що є підґрунтям для розуміння специфіки дослідження проблеми. Недостатня вивченість діяльності українського представництва в Галицькому сеймі 1908–1914 рр. зумовлює важливість обраної теми. Особливо це стосується господарсько-адміністративних питань, що досі були поза увагою дослідників, оскільки більшість публікацій стосувалися культурно-освітньої та суспільно-політичної сфер життя українського суспільства Галичини. Автор пропонованої статті поставив за мету з'ясувати господарсько-адміністративні проблеми галицьких українців крізь призму діяльності українського представництва на сесіях Галицького сейму (1908–1914 рр.).

Проаналізувавши стенографічні протоколи засідань Галицького крайового сейму (“Sprawozdanie Stenograficzne z Rozpraw Galicyjskiego Sejmu Krajowego”, назва з часом змінювалася) за 1908–1914 рр., нами виділено кілька основних напрямків роботи українського представництва з господарсько-адміністративних питань і визначено кількість внесків у досліджуваній період – 207, які ставилися українськими послами з метою вирішення цих проблем. Зокрема, в господарській сфері ініціативи послів-українців поділено на такі, що стосувалися допомоги місцевому населенню через різноманітні природні лиха – 80 внесків⁶, питання інфраструктури краю – 71⁷, розвиток сільського господарства – одинадцять⁸, соціальні проблеми – дев'ять⁹.

³ Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму. 1861–1901 (нарис з історії українського парламентаризму). Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. С. 223.

⁴ Ілин Л. Українське представництво Галицького Крайового сейму в 1870–1876 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2009. С. 13–14.

⁵ Grodziski S. Sejm Krajowy galicyjski 1861–1914. T. 1. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1993. S. 83–86.

⁶ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 21, 22, 28, 45, 46, 49, 50, 52, 71, 89, 90, 93, 97, 107, 114. URL: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/10227/edition/31461/content> (дата звернення 06.03.2021); Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1909 i 1910 od 16. Września do 16. Października 1909 i od 11. stycznia do 19. Lutego 1910. T. 2 : Posiedzenie 37–84 [całość]. S. 23, 38, 46, 53, 54, 62, 69, 73, 88, 89, 96, 99, 102, 109, 122, 123. URL: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/18998/edition/33782/content> (дата звернення: 06.03.2021); Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1910 od 22. Września do 18. Listopada 1910. T. 3 : Posiedzenie 85–113 [całość]. S. 15, 25, 34, 41, 45, 49, 50, 53, 60. URL: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/19002/edition/33277/> content (дата звернення: 06.03.2021); Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1912 od 11. Stycznia do 14. Lutego 1912. T. 4 : Posiedzenie 114–119 [całość]. S. 21. URL: [https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/19004/edition/34822/](https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/19004/edition/34822/content) content (дата звернення: 06.03.2021); Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913/14 od 5. Grudnia 1913 do 14. Marca 1914. [całość]. S. 14, 36, 40, 54, 69, 70, 79, 88, 92. URL: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/10232/edition/33831/content> (дата звернення: 06.03.2021).

⁷ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 28, 44, 45, 49, 52, 56, 60, 67, 71, 83, 90, 93, 97, 107, 114, 115; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1909 i 1910 od 16. Września do 16. Października 1909 i od 11. Stycznia do 19. Lutego 1910. T. 2 : Posiedzenie 37–84 [całość]. S. 38, 88, 96, 99, 122; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913/14 od 5. Grudnia 1913 do 14. Marca 1914. [całość]. S. 5, 14, 24, 26, 27, 40, 43, 51, 69, 74, 88, 92, 93, 95.

⁸ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1: Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 44, 60, 79, 89, 93, 97; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1909 i 1910 od 16. Września do 16. Października 1909 i od 11. Stycznia do 19. Lutego 1910. T. 2 : Posiedzenie 37–84 [całość]. S. 28, 96; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu

Водночас до адміністративної сфери віднесено внески щодо прийняття деяких законодавчих актів або внесення в них поправок – 24¹⁰, а також створення нових адміністративних одиниць та судових округів у Галичині чи змін в їхньому складі – 12¹¹.

Аналіз стенограм засідань допоміг визначити, яку кількість внесків у господарсько-адміністративній сфері подавали різні українські політичні сили. Зокрема, під час каденції 1908–1913 рр. українське сеймове представництво складалося з двох фракцій: “Українсько-руського соймового клубу”, куди входило 13 народовців та троє радикалів, і “Русского клубу”, сформованого дев'ятьма москвофілами¹². За нашими підрахунками, за цю каденцію члени Української національно-демократичної партії (далі – УНДП) поставили на розгляд Галицького сейму 94 внески¹³, Української радикальної партії (далі – УРП) – 14¹⁴, Русскої народної партії

Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1910 od 22. Września do 18. Listopada 1910. T. 3 : Posiedzenie 85–113 [całość]. S. 27; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913 od 18-gomarca do 2-go kwietnia 1913. T. 5 : Posiedzenie 120–122 [całość]. S. 24. URL: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/19006/edition/33276/content> (дата звернення 06.03.2021); Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziesiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913/14 od 5. Grudnia 1913 do 14. Marca 1914. [całość]. S. 32.

⁹ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 83, 97, 107; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1909 i 1910 od 16. Września do 16. Października 1909 i od 11. Stycznia do 19. Lutego 1910. T. 2 : Posiedzenie 37–84 [całość]. S. 35, 62, 109; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziesiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913/14 od 5. Grudnia 1913 do 14. Marca 1914. [całość]. S. 88, 93.

¹⁰ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 44, 71, 114; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1909 i 1910 od 16. Września do 16. Października 1909 i od 11. Stycznia do 19. Lutego 1910. T. 2 : Posiedzenie 37–84 [całość]. S. 35, 38, 88, 96; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913 od 18-gomarca do 2-gokwietnia 1913. T. 5 : Posiedzenie 120–122 [całość]. S. 11, 14, 21, 23, 26; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziesiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913/14 od 5. Grudnia 1913 do 14. Marca 1914. [całość]. S. 70, 92, 99.

¹¹ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 44, 60, 71, 90, 93; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1909 i 1910 od 16. Września do 16. Października 1909 i od 11. Stycznia do 19. Lutego 1910. T. 2 : Posiedzenie 37–84 [całość]. S. 28; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziesiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913/14 od 5. Grudnia 1913 do 14. Marca 1914 [całość]. S. 14, S. 40, 79.

¹² Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. Львів : Тріада плюс, 2010. С. 113–114.

¹³ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 44, 52, 56, 71, 89, 90, 93, 97, 114, 115; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1909 i 1910 od 16. Września do 16. Października 1909 i od 11. Stycznia do 19. Lutego 1910. T. 2 : Posiedzenie 37–84 [całość]. S. 35, 46, 53, 54, 73, 96, 99, 102, 109, 122, 123, 123; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1910 od 22. Września do 18. Listopada 1910. T. 3 : Posiedzenie 85–113 [całość]. S. 27, 41, 49, 50, 53, 60; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego

(далі – РНП) – 48¹⁵. У каденції 1913–1914 рр. існувала єдина українська фракція – “Український соймовий клуб”, яка складалася з 23 представників УНДП, шести членів УРП та двох безпартійних діячів. Винятком був тільки член РНП Дмитро Марков, який не входив до української фракції, був досить пасивним, не запропонувавши жодного внеску¹⁶. Протягом 1913–1914 рр. народовці подали в сейм 44 пропозиції¹⁷, радикали – п’ять¹⁸, безпартійні послы: Михайло Новаківський – дві, а Михайло Король – жодної¹⁹.

У 1908–1914 рр. українські послы Галицького крайового сейму досить часто піднімали питання господарських та адміністративних проблем українців. Найактивнішими в цій сфері вони були в 1908–1910 рр., доки 19 жовтня 1910 р. не були змушені вдатися до голосної обструкції, тобто блокування роботи сейму через боротьбу з польською консервативною більшістю за реформу сеймового виборчого законодавства²⁰. Господарські проблеми краю найяскравіше проявилися у 80-ти внесках українських депутатів щодо надання допомоги населенню через різні природні лиха. Найбільш актуальним це питання виявилось у 1908 р., оскільки в липні та серпні цього року на території Галичини випала надзвичайно велика кількість опадів, що спричинило паводки, втрату врожаїв, проблеми із заготівлею паші для худоби та інші лиха. Наприклад, у м. Сокалі, що на Львівщині, за згадані два місяці дощі загалом тривали 39 днів, протягом яких випало 221 мм. вологи при тогочасній сукупній двомісячній нормі 179 мм.²¹ Аналогічно у м. Станиславові дощ майже безперервно падав 33 дні, а волога, що випала, становила 326 мм за норми 179 мм²².

Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913 od 18-go marca do 2-go kwietnia 1913. T. 5 : Posiedzenie 120–122 [całość]. S. 11, 14, 21, 23, 24, 26.

¹⁴ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 22, 60, 79; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1909 i 1910 od 16. Września do 16. Października 1909 i od 11. Stycznia do 19. Lutego 1910. T. 2 : Posiedzenie 37–84 [całość]. S. 23, 62; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1910 od 22. Września do 18. Listopada 1910. T. 3 : Posiedzenie 85–113 [całość]. S. 15, 34.

¹⁵ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 21, 28, 45, 46, 49, 50, 67, 83, 107; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1909 i 1910 od 16. Wrześniado 16. Października 1909 i od 11. Stycznia do 19. Lutego 1910. T. 2 : Posiedzenie 37–84 [całość]. S. 28, 38, 69, 88, 89; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1910 od 22. Września do 18. Listopada 1910. T. 3 : Posiedzenie 85–113 [całość]. S. 25, 45; Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1912 od 11. Stycznia do 14. Lutego 1912. T. 4 : Posiedzenie 114–119 [całość]. S. 21.

¹⁶ Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. Львів : Тріада плюс, 2010. С. 114–115.

¹⁷ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913/14 od 5. Grudnia 1913 do 14. Marca 1914. [całość]. S. 5, 14, 24, 26, 27, 32, 36, 40, 54, 69, 70, 74, 79, 88, 92, 95, 99.

¹⁸ Ibid. S. 43, 93.

¹⁹ Ibid. S. 51.

²⁰ Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму. 1861–1901 (нарис з історії українського парламентаризму). Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2002. С. 40–41.

²¹ Alegat 1. do sprawozdania Komisji budżetowej o klęskach elementarnych. Zestawienie opadów atmosferycznych w miesiącach lipcu i sierpniu 1908 r. Alegat 399. *Sprawozdanie Komisji budżetowej z przedłożenia Wydziału krajowego i wniosków poselskich o klęskach elementarnych r. 1908. Alegaty do Sprawozdań stenograficznych pierwszej sesji Dziewiątego peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908.* S. 2. URL: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/60601/edition/65233/content> (дата звернення: 06.03.2021).

²² Ibid. S. 3.

Проблеми, спричинені сильними дощами літа 1908 р., піднімалися багатьма українськими і польськими послами на сесії Галицького сейму упродовж 15 вересня – 5 листопада 1908 р. Складність ситуації була відображена, зокрема, у виступі українського посла від курії сільських громад Станиславівського повіту Лазаря Винничука 30 вересня 1908 р. під час розгляду його внеску щодо надання фінансової допомоги населенню с. Вовчинець поблизу м. Станиславова. Він емоційно зазначав: “В кожній хаті стоїть вода на пів або на цілий метр, а навіть вода до печей вливається. ... Але не лиш в хатах вода робить шкоду, але і в стайнях вода стоїть, так що господарі мусять виганяти худобу в поле на вище місце. Але вода заходить, також і до шоп і до стодол, де заливає збіжжя і сіно зібране, так що потім господарі мусять збіжжя знову на поле вивозити і розстелювати, щоби цілком не зігнило. Крім того вода забрала значну частину збіжжя, котре вже було нажатє і покладанє в копи”²³. Того ж дня внесок українця було прийнято в першому читанні й відправлено на розгляд до бюджетної комісії сейму²⁴.

Масштабність лиха, спричиненого дощами влітку 1908 р., змусила депутатів Галицького сейму підійти до вирішення проблеми комплексно. Бюджетна комісія, проаналізувавши внески послів, поданих до неї після першого читання, запропонувала 27 жовтня 1908 р. на розгляд сеймової сесії доповідь в цій справі²⁵. Депутати підтримали її і прийняли ряд важливих рішень, зокрема ухвалили виділити допомогу: 1) на відновлення комунікацій, ушкоджених повенями і зливами з крайового фонду в розмірі 500000 австро-угорських крон (далі – крон). Кошти мали розподілятися порівно між постраждалими повітами на основі доповідей, складених місцевими органами влади; 2) на очищення заболочених повенями ґрунтів, екстрене будівництво на водоймах споруд, призначених на захист від повеней і паводків, проведення меліораційних робіт та інші потреби – 300 000 крон з місцевого бюджету²⁶.

Галицький сейм того ж дня, 27 жовтня 1908 р., підтримав низку інших пропозицій, запропонованих у доповіді бюджетної комісії. Зокрема, було прийнято проект Закону про отримання п'озички на ліквідацію наслідків природних лих у 1908 р. з бюджету, підпорядкованому міністерству фінансів держави, яким передбачалося отримати один мільйон крон²⁷. Прохання сеймових послів про отримання цих коштів імператор Франц-Йосиф I задовольнив через півроку, 12 травня 1909 р.²⁸.

Окрім того, 27 жовтня 1908 р. сеймові послы ухвалили рішення звернутися до цісарського уряду з проханням виділення з державної казни: а) безповоротної допомоги в розмірі п'яти мільйонів крон, у т. ч. на відновлення повітових і громадських комунікацій – 750 000 крон, очищення заболочених повенями ґрунтів, екстрене будівництво на водоймах споруд, призначених на захист від повеней і паводків, проведення меліораційних робіт та ін. – 450 000 крон, закупівлю насіння на посів озимих і ярих культур, забезпечення найбільшнього населення продуктами харчування і пашєю для худоби за зниженими цінами – 3 800 000 крон; б) передбачалося надати п'ять мільйонів крон депозиту, з яких безвідсоткові п'озички власникам середніх фільварків і селянам з великими господарствами становили два мільйони крон, касам Райффайзена для розпорядження Крайового відділу – один мільйон крон, найбільш

²³ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 365.

²⁴ Ibid. S. 366.

²⁵ Ibid. S. 1470, 1490.

²⁶ Огляд діяльності Галицького сойму 1908 року. *Діло*. 1908. Ч. 265. 24 (11) падолиста. С. 1.

²⁷ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 1493–1494.

²⁸ Ustawa Nr. 47. z dnia 12. Maja 1909, o zaciągnięciu pożyczki na złagodzenie skutków klęsk elementarnych w roku 1908. *Dziennik Ustaw i Rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem*. Rocznik 1909. S. 99–100. URL: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/209648/edition/198366/content> (дата звернення: 06.03.2021).

постраждалим повітам і громадам на покриття збитків за скасовані додатки до податків на дорожні і шкільні цілі – два мільйони крон²⁹.

Враховуючи масове збідніння населення через стихійні лиха 27 жовтня 1908 р. депутати проголосували за звернення до центрального уряду, щоб той: а) ввів знижки на залізниці для перевезення товарів, потрібних постраждалим від лиха 1908 р. повітам і господарствам; б) призначив достатню кількість безкоштовних вагонів з відходами від кам'яної солі для місцевостей, де постраждала паша для худоби, а там, де є соляні шахти, дозволити мешканцям безкоштовно набирати соляну ропу; в) призупинити збір податкової заборгованості в найбільш постраждалих від негоди місцевостях; г) у місцевостях з браком лісів відкрити склади з деревиною для опалення за зниженими цінами для найбільш вразливих мешканців краю³⁰. Перелічені заходи мали допомогти селянам у боротьбі з наслідками природних катаклізмів 1908 р., наприклад, відходами соляного виробництва оброблялося зіпсуту пашу, щоб худоба нею не отруїлася.

Бюджетна комісія Галицького сейму 27 жовтня 1908 р., визначивши загальні заходи з надання допомоги населенню, що найбільше постраждало від природного лиха літом 1908 р., підтримала декілька ініціатив українських послів щодо цієї проблеми, які направлялися центральному уряду для їхньої подальшої реалізації³¹. Зокрема, депутати проголосували за внески про надання матеріальної допомоги: Євгена Олесницького – для с. Верчани Стрийського повіту, Михайла Содомори – громадам Підгаєцького повіту, Антіна Старуха – Лиського повіту, Богдана Криницького – Богородчанського повіту, Лазаря Винничука – с. Вовчинець Станиславівського повіту, Йосифа Ганчаковського – Турчанського повіту, Захара Скварка – Мостиського повіту, Тимотея Старуха – постраждалим від дощів пасічникам Галичини³².

На другому місці в господарсько-адміністративній сфері за кількістю внесків, поданих українськими депутатами в Галицькому сеймі, були пропозиції, що стосувалися питань крайової інфраструктури – 71. Зокрема, до цієї категорії нами віднесено питання про будівництво та ремонт доріг, мостів, залізничних шляхів і станцій, закладення промислових підприємств та деякі ін. Сюди зараховано також внески, що передбачали відновлення зруйнованих повеннями та паводками інфраструктурних об'єктів і регуляції рік – будівництво спеціальних інженерних споруд для забезпечення прилеглих до річок територій від затоплення.

Попри те, що багато українських послів подавали внески в справах крайової інфраструктури, велику кількість пропозицій сейм приймав тільки в першому читанні, а потім надовго залишав їх не розглянутими в комісіях. Тільки незначна частина внесків успішно проходили законодавчу процедуру, що, на нашу думку, значною мірою було пов'язано зі слабкістю і не чисельністю української репрезентації. Наприклад, за час сесії Галицького сейму з 15 вересня до 5 листопада 1908 р. до дорожньої комісії було адресовано 13 внесків послів-українців, але з них на друге читання висунуто лише п'ять. Зокрема, 17 жовтня 1908 р. сейм підтримав рекомендації дорожньої комісії про направлення внесків українських послів щодо т. зв. "украєвлення" ("ukrajowienie") (надання дорозі місцевого значення статусу крайової та прийняття її на утримання крайовою владою. – Т. В.) деяких шляхів до Крайового відділу³³.

Крайовий відділ мав врахувати пропозиції українських послів під час укладення нового проекту мережі крайових доріг. Зокрема, сюди зараховувалися два внески Івана Куровця про

²⁹ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesy Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 1494.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid. S. 1496–1497.

³² Alegat 399. Sprawozdanie Komisji budżetowej z przedłożenia Wydziału krajowego i wniosków poselskich o klęskach elementarnych w r. 1908. *Alegaty do Sprawozdań stenograficznych pierwszej sesji Dziewiątego peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908*. S. 12–13. URL: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/60601/edition/65233/content> (дата звернення: 06.03.2021).

³³ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesy Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 889–890.

дороги Калуш–Копанки–Довгий Войнилів–Журавно і Калуш–Добровляни–Новиця–Ясень, ще один – Йосифа Ганчаковського – щодо шляху Бориня–Комарники–Мохнате, а також пропозиція Івана Трача щодо шляхів Рожнів–Косів–Жаб’є (нині Верховина. – Т. В.) – Ворохта, Кути–Гринява–Явірник–Жаб’є–Ільці та Пістинь–Микитинці–Спас³⁴. Крім того, 19 жовтня 1908 р. було прийнято внесок Івана Трача про звернення до центрального уряду з проханням прокладення дороги державного значення Косів–Пістинь³⁵.

Часті повені й паводки в Галичині на початку ХХ ст. сприяли тому, що значна частина інфраструктурних внесків стосувалися питань регуляції гірських рік. Зокрема, протягом 1908–1914 рр. українські послы поставили на розгляд сейму 21 таке клопотання, що після першого читання адресувалися комісії крайового господарства. Однак лише п’ять із них потрапили на друге читання й успішно його пройшли. Так, 24 жовтня 1908 р. депутати прийняли внески про регуляцію річок послів Є. Олесницького в справі р. Тисмениці³⁶ та І. Куровця щодо р. Лімниці, р. Сівки, р. Бережнички і р. Лукви³⁷, а 5 лютого 1910 р. – Михайла Заячука-Миронюка про проведення регуляційних робіт на р. Прут та р. Черемош в межах краю та І. Трача з аналогічними заходами на р. Рибниці, р. Пістиньці, р. Лючці і р. Сопівці³⁸. Крім того, 17 лютого 1910 р. послы підтримали внесок Корнила Сеника, яким він звертався до Крайового відділу, щоб той розробив проект укріплення земляними насипами берегів р. Дністер від с. Устя до с. Березина в Жидачівському повіті³⁹.

Однак на практиці реалізація рішень Галицького сейму, зокрема щодо регуляції рік, відбувалася досить повільно. Наприклад, 3 вересня 1910 р. цар Франц-Йосиф I підписав закон про регуляцію р. Сівки від с. Голині до м. Калуша, що базувався на проекті Крайового відділу з 1908 р. Згідно документу вартість робіт становила 1340000 крон і з часом могла збільшуватися, з цієї суми 30% виділяв крайовий бюджет, 50% – держава, ще 20% – місцева адміністрація регіону⁴⁰. Водночас регуляційні роботи на р. Сівці, згідно інформації від намісництва Галичини, розпочалися не раніше 23 серпня 1911 р., тобто від укладення Крайовим відділом проекту до початку робіт пройшло аж три роки⁴¹.

Частина питань, що порушувалися українськими послами, стосувалася розвитку сільського господарства краю, зокрема покращення становища українського селянства. У цій сфері протягом 1908–1914 рр. послы-українці подали одинадцять внесків, але фактично було схвалено тільки два з них. Першою була пропозиція З. Скварка щодо запровадження інституції страхування худоби, яка у великій кількості гинула від різних хвороб і пошестей. Так, згідно поданої українським депутатом статистики, протягом 1891–1898 рр. у Галичині щороку в середньому гинуло 66 048 сільськогосподарських тварин, з яких дорізалось тільки 1/11, що спричиняло значні збитки для селян. 19 вересня 1908 р. внесок було схвалено в першому читанні та

³⁴ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 889–890.

³⁵ Ibid. S. 974.

³⁶ Ibid. S. 1293–1300.

³⁷ Ibid. S. 1300–1301.

³⁸ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1909 i 1910 od 16. Września do 16. Października 1909 i od 11. Stycznia do 19. Lutego 1910. T. 2 : Posiedzenie 37–84 [całość]. S. 4382–4389.

³⁹ Ibid. S. 4767–4769.

⁴⁰ Ustawa Nr. 223 z dnia 3. Września 1910, o regulacji potoku Siwki od jazu w Hołyniu do Kałusza. *Dziennik Ustaw i Rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem*. Rocznik 1910. S. 390–392. URL: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/209783/edition/198510/content> (дата звернення 06.03.2021).

⁴¹ Obwieszczenie Nr. 126. c. k. Namiestnictwa z 23. Sierpnia 1911 L. VIII a. 1322/1, którem ogłasza się rozporządzenie wykonawcze do ustawy z 3. Września 1910 Dz. u. kr. Nr. 223, o regulacji potoku Siwki od jazu w Hołyniu do Kałusza. *Dziennik Ustaw i Rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem*. Rocznik 1911. S. 293. URL: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/217749/edition/206340/content> (дата звернення: 06.03.2021).

відправлено до комісії крайового господарства⁴². На основі стенограми засідань можна стверджувати, що згодом його було спрямовано в комісію для аграрних реформ, що 4 листопада 1908 р. представила депутатам доповідь у цій справі. Посли ухвалили пропозицію про звернення до центральної влади з проханням внести зміни у ветеринарні законодавчі акти з метою забезпечення селян від лих, спричинених хворобами. Водночас на найближчій сесії доручалося Крайовому відділові представити проект закону про страхування худоби, однак він цього не зробив⁴³.

Другим внеском українського депутата, ухваленим Галицьким сеймом у сфері сільського господарства, стала пропозиція Івана Макуха в справі купівлі солі з солеварень, напряду дрібними сільськими крамарями для подальшого продажу в селах. Український посол вимагав від Крайового відділу дозволу для дрібних торговців купувати сіль безпосередньо в солеварнях, а не у великих гуртовиків, що займалися посередництвом, бо ціна, яку вони ставили, була занадто великою. Це змушувало крамарів відмовлятися від перепродажу солі, що спричинило її дефіцит у селах. 26 жовтня 1908 р. пропозицію І. Макуха було схвалено в першому читанні і відправлено на опрацювання в соляну комісію⁴⁴. 28 жовтня 1908 р. на засіданні послі розглянули і схвалили доповідь соляної комісії, в якій враховувався внесок І. Макуха. Зокрема, один з пунктів передбачав звернення до центрального уряду з проханням зниження фіскальної ціни на види споживчої солі для населення, що мало знизити її вартість для великих посередників, а, відповідно, і для дрібних торговців⁴⁵.

Серед внесків, поданих українськими депутатами сейму в 1908–1914 рр., дев'ять стосувалися захисту населення в соціальній сфері. Однак вісім з них або не розглядалися сеймом зовсім, або після першого читання застрягли в комісіях. Єдиний ухвалений внесок стосувався перешкоджання робітничої еміграції староствами, був поставлений Т. Старухом на засіданні 14 лютого 1914 р.⁴⁶ У ході його розгляду в першому читанні 21 лютого 1914 р. автор закликав сейм звернутися до центрального уряду у Відні з вимогою вплинути на крайову адміністрацію Галичини, щоб вона перестала перешкоджати населенню у виїзді на заробітки і видала потрібні для цього документи. Після схвалення більшістю послів внеску було надано статус невідкладного і відправлено до адміністративної комісії, яку зобов'язали розглянути його протягом 48 годин⁴⁷. 27 лютого 1914 р. комісія представила доповідь, в якій підтримала ініціативу Т. Старуха, що після обговорення послами була схвалена сеймом⁴⁸. Однак рішення не було реалізовано через жорстку позицію центральної влади в питанні заробітчан, спричинену наближенням світової війни в Європі. Власті намагалися через підвладні органи крайової влади, намісництво і староства обмежити пересування чоловічого населення по всій країні та за її межі.

В адміністративній сфері протягом 1908–1914 рр. найбільше внесків – 24 – українські послі поставили щодо питань, які стосувалися прийняття законодавчих актів або внесення до них змін. Однак фактично вдалося ухвалити тільки один з них. Зокрема, 7 жовтня 1908 р. відбувся розгляд внеску Л. Винничука щодо зміни восьмого пункту 20-го параграфу Закону про будівництво для сільських громад, ухваленого 15 травня 1907 р. (№ 57 Вісника законів і розпоряджень крайових). Цей закон передбачав дуже жорсткі вимоги для зведення будівель у сільській місцевості, що було зумовлено частими пожежами в селах. На практиці через значне малоземелля українські селяни не могли дотримуватися встановлених норм, Л. Винничук намагався їх дещо пом'якшити. Він просив підтримати його пропозицію щодо зміни норми, за

⁴² Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesyj Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 191–196.

⁴³ Ibid. S. 2234–2235.

⁴⁴ Ibid. S. 337–338.

⁴⁵ Ibid. S. 1553–1577.

⁴⁶ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesyj Dziesiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913/14 od 5. Grudnia 1913 do 14. Marca 1914. [całość]. S. 411.

⁴⁷ Ibid. S. 662–689.

⁴⁸ Ibid. S. 1119–1140.

якою господарські споруди для зберігання зерна, соломи та ін. з не вогнетривким дахом мають розміщуватися не ближче, ніж за двісті метрів до житлових будівель. Натомість український депутат запропонував зменшити цю відстань до “щонайдальше” двадцяти метрів. Внесок було ухвалено в першому читанні і відправлено на розгляд до адміністративної комісії⁴⁹.

Розглянувши внесок Л. Винничука, адміністративна комісія на засіданні сейму 29 жовтня 1908 р. представила доповідь щодо зміни деяких положень Закону про будівництво для сіл та містечок від 15 травня 1907 р. (№ 57 Вісника законів і розпоряджень крайових). Зокрема, вона відхилила пропонувані українським послом зміни, залишивши в силі положення про віддаленість господарської будівлі, покритої не вогнетривким дахом, щонайменше на двісті метрів від інших будівель. Водночас було запропоновано виняток, згідно якого Повітовий відділ у відповідь на звернення місцевої влади конкретної громади міг дозволити селянину, ділянка якого не відповідала вказаній нормі, будівництво споруди господарського призначення за певних умов. Так, будівля мала розміщуватися не ближче: а) тридцяти метрів до щільної забудови місцевості; б) п'яти метрів до інших будинків того господаря; в) дванадцяти метрів від будівель інших господарів та п'яти метрів від початку сусідньої земельної ділянки при наявності ряду листяних дерев⁵⁰.

Українські та деякі польські послы вирішили продовжити боротьбу за право найбільш вразливих верств населення будувати споруди на своїх земельних ділянках. Вони не погодилися з висновками адміністративної комісії щодо Закону про будівництво для сіл та містечок від 15 травня 1907 р. (№ 57 Вісника законів і розпоряджень крайових). Зокрема, 29 жовтня 1908 р. польський депутат від партії людовців Анджей Кендзьор (Andrzej Kędzior) запропонував дозволити селянам зводити господарські будівлі з не вогнетривким дахом на відстані не менше тридцяти метрів до інших будинків⁵¹, що було схвалено спільними голосами українських і частини польських депутатів. Водночас вони прийняли рішення про те, що поправка мала узгоджуватися з положенням закону, який дозволяв таке будівництво за умови його віддаленості не менше: а) п'яти метрів від інших будинків цього господаря; б) дванадцяти метрів від споруд інших господарів та двох метрів від межі з сусідською ділянкою при наявності ряду листяних дерев. Того ж дня закон з поправками був прийнятий у третьому читанні⁵². Це рішення було особливо корисним для селян-українців, адже вони були переважно малоземельними і не змогли б дотримуватися норми будівельного закону про віддаленість господарських споруд з не вогнетривким дахом не менше ніж на двісті метрів від інших будинків.

До адміністративної сфери можна віднести ініціативи українських послів Галицького сейму щодо створення нових адміністративних одиниць, судів та судових округів, а також змін у їхньому складі. Дані питання піднімалися українськими депутатами з огляду на складність добирання до різних місцевих органів влади мешканцями з віддалених сіл і містечок краю, адже за тодішнього стану комунікацій між населеними пунктами така поїздка могла тривати досить довго. Для прикладу, посол Іван Кивелюк на засіданні сейму 30 вересня 1908 р., обґрунтовуючи потребу поділу Гусятинського повіту на два менші за площею – Гусятинський і Копичинецький, зазначав, що подорож до адміністративного центру в Гусятині для мешканців віддалених місцевостей обходилася навіть у кілька днів⁵³.

Суттєвою перешкодою в реалізації ініціатив щодо створення нових адміністративних одиниць і судів та змін в їхньому складі був центральний уряд, оскільки внески, схвалені сеймовою більшістю, потребували підтвердження підписами прем'єра і цісаря⁵⁴. Як свідчать проаналізовані нами стенограми засідань, пропозиції послів, що стосувалися створення нових

⁴⁹ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesji Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 615–616.

⁵⁰ Ibid. S. 1601–1602.

⁵¹ Ibid. S. 1609.

⁵² Ibid. S. 1616–1617.

⁵³ Ibid. S. 367–368.

⁵⁴ Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. Львів : Тріада плюс, 2010. С. 35.

повітів та судових округів, оформлені сеймовими рішеннями, на жаль, рідко затверджувалися центральною владою. Наприклад, 26 вересня 1908 р. український депутат Є. Олесницький під час обґрунтування свого внеску про заснування повітового суду в с. Нових Стрїлищах Бібрського повіту зазначав: “Дванадцять літ минає, коли на внесок комісії правничої представив той Сейм уряду цілий ряд постулатів ... саме взивав Сейм уряд про створення трьох судів окружних і дев’яти судів повітових в нашім краю, а мимо того, що від тої хвилі минуло вже дванадцять літ, лиш в одній дрібній часті постулат той зівстав сповнений – утворено лиш один суд в Яблуніві повіту Коломийського...”⁵⁵.

З 12-ти внесків українських послів, запропонованих в 1908–1914 рр., у справі створення нових адміністративних одиниць та судів сейм прийняв лише два. Зокрема, згаданий нами внесок Є. Олесницького про створення повітового суду в Нових Стрїлищах 26 вересня 1908 р. було підтримано послами в першому читанні і відправлено до правничої комісії⁵⁶. 7 жовтня 1908 р. сейм розглянув доповідь, представлену цією комісією, в одному з положень якої йшлося про поновлення в 1908 р. сеймової резолюції від 1901 р., 1903 р., 1904 р., 1905 р. і 1907 р. із закликом до австрійського уряду відкрити цілий ряд окружних і повітових судів, зокрема повітовий суд у Нових Стрїлищах⁵⁷. Ця резолюція, як і в попередні роки, була проігнорована урядом, що засвідчує її чергове прийняття сеймом 19 жовтня 1910 р.⁵⁸. Однак, на нашу думку, тенденція ігнорування центральною владою цієї ініціативи свідчить про те, що вона не мала шансів на втілення в життя.

Ще один внесок українського посла був прийнятий Галицьким сеймом лише частково. Зокрема, 30 вересня 1908 р. український депутат І. Кивелюк поставив на розгляд сейму пропозицію, що складалася з двох частин: поділу Гусятинського повіту на два окремі повіти – Гусятинський і Копичинецький, а також створення повітового суду в м. Хоросткові на Тернопільщині. У результаті голосування першу частину внеску, що передбачала створення нового, Копичинецького повіту, посла відправили на розгляд до адміністративної комісії, а другу – про повітовий суд – адресували правничій⁵⁹. Однак пропозиція, направлена в адміністративну комісію, так і залишилася не розглянутою. Натомість ініціативу щодо повітового суду вдалося ухвалити лише через два роки. 26 вересня 1910 р. в сеймі було схвалено доповідь правничої комісії, в якій посла закликали уряд створити повітовий суд в м. Хоростків шляхом поділу Копичинецького судового округу на дві частини⁶⁰.

Таким чином, у діяльності українського представництва Галицького сейму значне місце належало вирішенню питань місцевого населення в господарсько-адміністративній сфері. Зокрема, це підтверджується активністю українських депутатів, які за 1908–1914 рр. поставили 207 внесків з цих питань, з яких під час дев’ятої каденції (1908–1913 рр.) – 156, а в ході десятої (1913–1914 рр.) – 51. У середньому, не враховуючи послів-вірилістів, що, за свідченням стенограм, не висували на голосування своїх пропозицій, кожний український депутат подав на розгляд сейму 6,24 внеску для каденції 1908–1913 рр. та 1,59 – для каденції 1913–1914 рр., яку перервав початок світової війни. Крім того, в 1908–1913 рр. українська сеймова репрезентація

⁵⁵ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 335.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid. S. 585–586.

⁵⁸ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1910 od 22. Września do 18. Listopada 1910. T. 3 : Posiedzenie 85–113 [całość]. S. 5616–5617.

⁵⁹ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908. T. 1 : Posiedzenie 1–36 [całość]. S. 367–368.

⁶⁰ Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesi Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1910 od 22. Września do 18. listopada 1910. T. 3 : Posiedzenie 85–113 [całość]. S. 5132–5133.

була представлена трьома різними політичними силами, за нашими підрахунками, під час цієї каденції середньостатистичний посол від УНДП подав 7,23 внеску, РНП – 5,33, УРП – 4,66.

Водночас частина депутатів проявляла більшу активність, деякі були досить пасивними, що пов'язано більше з політичною підготовкою особи чи її бажанням здійснювати активні дії на сеймовій арені, ніж з її партійною приналежністю. Так, за каденцію 1908–1913 рр. народовець Л. Винничук поставив 20 внесків, москвофіл К. Сенік – 11, радикал І. Макух – сім, для порівняння, діяч москвофільського спрямування В. Дудикевич і радикального – І. Сандуляк – лише по одному. Загалом розглянута тема має можливості для проведення подальших досліджень, адже вона може відобразитися не тільки в контексті діяльності сеймових послів, але і як одна з складових частин історії повсякденного життя мешканців Галичини.

ECONOMIC AND ADMINISTRATIVE ISSUES OF THE UKRAINIAN POPULATION AT THE SESSIONS OF THE GALICIAN REGIONAL SEJM (1908–1914)

Taras VODOSLAVSKYI

State Higher Educational Institution

“Vasyl’ Stefanyk Precarpathian National University”,

Department of History of Ukraine and methods of teaching history,

Shevchenko, St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine

e-mail: vodoslavskiytaras1997@ukr.net

Summary

The economic and administrative issues of Ukrainians in the activities of ambassadors of the Galician Regional Sejm in 1908–1914, on the eve of the First World War are studied in this article. The author aims to identify the main economic and administrative problems of the population of Galicia, to find out the number of contributions submitted by Ukrainian ambassadors and their effectiveness, to reveal the overall activity of the Ukrainian representation of Sejm and individual political parties, the most active deputies and those who behaved more passively. In particular, the contributions of the Ukrainian representation of Sejm raised the issues of providing assistance to residents to combat the consequences of natural disasters, construction of infrastructure, solving social problems, promoting agriculture, adopting regional laws in the economic sphere and amending them, allocating new administrative and judicial units within the region. The problems of the work allow to study the most urgent needs of everyday life of Galician Ukrainians, to find out how quickly and effectively they were solved by the local legislative authorities. It was established that it was difficult for Ukrainian ambassadors to solve the problems of the region's inhabitants, which was due to the small number of Ukrainian deputies of the Sejm and the difficulty of adopting laws, especially their approval by the central government of the Habsburg monarchy in Vienna. Nevertheless, Ukrainian figures pursued an active policy in the Galician Sejm, regardless of which political parties they belonged to. Despite the general differences between the Ukrainian and Polish political movements, Ukrainian deputies tried to use the support of some Polish politicians to solve problems in the economic and administrative sphere, for example, on some issues cooperated with the People's Party.

Keywords: *Galician Regional Sejm, ambassador, deputy, Ukrainians, Poles, economic and administrative issues.*

REFERENCES

Alegat 1. do sprawozdania Komisji budżetowej o klęskach elementarnych. Zestawienie opadów atmosferycznych w miesiącach lipcu i sierpniu 1908 r. [Alegat 1. to the Budget Committee's report on elementary disasters. Summary of precipitation in the months of July and August 1908]. *Alegat 399. Sprawozdanie Komisji budżetowej z przedłożenia Wydziału krajowego i wniosków poselskich o klęskach elementarnych w r. 1908. Alegaty do Sprawozdań stenograficznych pierwszej sesji Dziewiątego peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerji wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1908.* [Alegat 399. Report of the Budget Committee on the submission of the National Department and parliamentary motions on elementary disasters in 1908. Allegates to the shorthand reports of the first session of the Ninth Period of the Regional Sejm of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków from 1908]. *Alegata 1–456 [całość]*, pp. 2. Retrieved from: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/60601/edition/65233/content> (accessed 06.03.2021) (in Poland).

Alegat 399. Sprawozdanie Komisji budżetowej z przedłożenia Wydziału krajowego i wniosków poselskich o klęskach elementarnych w r. 1908 [Alegat 399. Report of the Budget Committee on the submission of the National Department and parliamentary motions on elementary disasters in 1908]. *Alegaty do Sprawozdań stenograficznych pierwszej sesji Dziewiątego peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1908*. [Allegates to the shorthand reports of the first session of the Ninth Period of the Regional Sejm of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków from 1908]. Alegata 1–456 [całość], pp. 12–13. Retrieved from: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/60601/edition/65233/content> (accessed 06.03.2021) (in Polish).

Arkusha, O. (1996). *Ukraińskie przedstawicielstwo w Halijskim sejmie (1889–1901)* [Ukrainian Representation in the Galician Sejm (1889–1901)]. (*Extended abstract of Candidate's thesis*). L'viv: NAN Ukrainy, Instytut ukrainoznawstwa im. I. Krypiakevycha (in Ukrainian).

Chornovol, I. (2002). *Ukraińska frakcja Halijskiego kraiowego seimu. 1861–1901 (narys z istorii ukraińskiego parlamentaryzmu)* [Ukrainian faction of the Galician Regional Sejm. 1861–1901 (essay on the history of Ukrainian parliamentarism)]. Lviv: Instytut ukrainoznawstwa im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 288 p. (in Ukrainian).

Chornovol, I. (2010). *199 deputativ Halijskiego seimu [199 deputies of the Galician Sejm]*. Lviv: Triada plus (in Ukrainian).

Grodziski, S. (1993). *Sejm Krajowy galicyjski 1861–1914 [The Galician Regional Sejm 1861–1914]*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, vol. 1 (in Polish).

Ilyn, L. (2009) *Ukraińskie przedstawicielstwo Halijskiego Kraiowego seimu v 1870–1876 rr.* [Ukrainian representation of the Galician Regional Sejm in 1870–1876]. (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Ivano-Frankivsk: Prykarp. nats. un-t im. V. Stefanyka (in Ukrainian).

Obwieszczenie Nr. 126. c. k. Namiestnictwa z 23. Sierpnia 1911 L. VIII a. 1322/1, którym ogłasza się rozporządzenie wykonawcze do ustawy z 3. Września 1910 Dz. u. kr. Nr. 223, o regulacji potoku Siwki od jazu w Hołyniu do Kałusza [Announcement No. 126. i. r. Governorship of 23 August 1911 L. VIII a. 1322/1, which is announced as an executive regulation to the Act of September 3, 1910 Coll. u. kr. No. 223, about the regulation of the Siwka stream from the weir in Hołyń to Kałusz]. *Dziennik Ustaw i Rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim [Journal of Laws and National Regulations for the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków]*. Rocznik 1911 [całość], p. 293. Retrieved from: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/217749/edition/206340/content> (accessed 06.03.2021) (in Polish).

Ohliad diialnosti Halijskoho soimu 1908 roku [Review of the activities of the Galician Sejm in 1908]. (1908). *Dilo [Work]*, no. 265, 24 (11) padolysta, p. 1 (in Ukrainian).

Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesji Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1908 od 15. Września do 5. Listopada 1908 [Stenographic Reports from the First Session of the Ninth Period of the Regional Sejm of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków from 1908 from September 15 to November 5, 1908]. T. 1: Posiedzenie 1–36 [całość]. 2308 p. Retrieved from: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/10227/edition/31461/content> (accessed: 06.03.2021) (in Polish).

Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesji Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1909 i 1910 od 16. Września do 16. Października 1909 i od 11. stycznia do 19. Lutego 1910. [Stenographic Reports from the First Session of the Ninth Period of the Regional Sejm of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków from 1909 and 1910 from September 16 to October 16, 1909 and from January 11 to February 19, 1910]. T. 2: Posiedzenie 37–84 [całość]. 5035 p. Retrieved from: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/18998/edition/33782/content> (accessed: 06.03.2021) (in Polish).

Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesji Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1910 od 22. Września do 18. Listopada 1910 [Stenographic Reports from the First Session of the Ninth Period of the Regional Sejm of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków from 1910 from September 22 to November 18, 1910]. T. 3: Posiedzenie 85–113 [całość]. 6109 p. Retrieved from: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/19002/edition/33277/content> (accessed: 06.03.2021) (in Polish).

Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesji Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1912 od 11. Stycznia do 14. Lutego 1912 [Stenographic Reports from the First Session of the Ninth Period of the Regional Sejm of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków from 1912 from January 11 to February 14, 1912]. T. 4: Posiedzenie 114–119 [całość]. 6353 p. Retrieved from: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/19004/edition/34822/content> (accessed: 06.03.2021) (in Polish).

Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesyji Dziewiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerji wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913 od 18-go marca do 2-go kwietnia 1913 [Stenographic Reports from the First Session of the Ninth Period of the Regional Sejm of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków from 1913 from March 18 to April 2, 1913]. T. 5: Posiedzenie 120–122 [całość], 6437 p. Retrieved from: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/19006/edition/33276/content> (accessed: 06.03.2021) (in Polish).

Stenograficzne Sprawozdania z Pierwszej Sesyji Dziesiątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerji wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1913/14 od 5. Grudnia 1913 do 14. Marca 1914 [Stenographic Reports from the First Session of the Tenth Period of the Regional Sejm of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Krakow from 1913/14 from December 5, 1913 to March 14, 1914]. [całość], 1665 p. Retrieved from: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/10232/edition/33831/content> (accessed: 06.03.2021) (in Polish).

Ustawa Nr. 47. z dnia 12. Maja 1909, o zaciągnięciu pożyczki na złagodzenie skutków klęsk elementarnych w roku 1908 [Act No. 47 of May 12, 1909, on taking out a loan to alleviate the consequences of elementary disasters in 1908]. *Dziennik Ustaw i Rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomerji wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem* [Journal of Laws and National Regulations for the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków]. Rocznik 1909 [całość], pp. 99–100. Retrieved from: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/209648/edition/198366/content> (accessed: 06.03.2021) (in Polish).

Ustawa Nr. 223 z dnia 3. Września 1910, o regulacji potoku Siwki od jazu w Hołyniu do Kałusza [Act No. 223 of 3 September 1910, about the regulation of the Siwka stream from the weir in Hołyń to Kałusz]. *Dziennik Ustaw i Rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomerji wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem* [Journal of Laws and National Regulations for the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków]. Rocznik 1910 [całość], pp. 390–392. Retrieved from: <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/209783/edition/198510/content> (accessed: 06.03.2021) (in Polish).

Надійшла до редакції 1 травня 2021 р.